

De Liedjesoorlog

De Academische Boekengids 38, april 2003, pp. 9-10.

Zogeheten 'narcocorridos' steken de loftrumpet over de drugshandel. Hun populariteit ondermijnt de Noord-Amerikaanse 'War on Drugs'.

Het begon in 1972. De uit Sinaloa afkomstige muziekgroep 'Los Tigres del Norte' scoort een grote hit met het lied *Contrabando y traición* (Smokkel en verraad) en geeft daarmee de stoot tot de opkomst van de *narcocorridos*: ballades over de 'narco's', een term die wordt gebruikt voor iedereen die betrokken is bij de handel in drugs. Het muziekgenre zal vanaf de tweede helft van de jaren tachtig het muzikale leven in het noorden van Mexico en het zuidwesten van de Verenigde Staten beheersen.

In *Contrabando y traición* wordt het verhaal verteld van twee fictieve personages, Emilio Varela en Camelia la Texana, die in de banden van hun auto marihuana naar de VS smokkelen. Alles verloopt goed, ze krijgen hun geld, maar als Emilio afscheid van zijn partner wil nemen en zegt dat hij naar zijn vriendin gaat, haalt Camelia, die onderweg waarschijnlijk verliefd op hem is geworden, haar pistool tevoorschijn en schiet hem neer:

- *'Er klonken zeven schoten./ Camelia schoot Emilio dood./ De politie trof alleen/ een weggegooid pistool./ Van het geld en van Camelia/ heeft men nooit meer iets vernomen.'*

Het lied is verfilmd, er kwamen vervolglieparen, zoals *Ya encontraron a Camelia* (Camelia is gevonden) en *El hijo de Camelia* (De zoon van Camelia), en de namen Emilio Varela en Camelia la Texana werden begripen in de volkscultuur. Aardig voorbeeld daarvan is dat in de krant *La Jornada* op 28 december 1999 - vergelijkbaar met onze 1 april - een 'interview met Camelia' verscheen. Ook een volgende *narcocorrido* van de 'Tigres', *La banda del carro rojo* (De bende met de rode auto), werd een hit, reden waarom de groep vanaf dat moment op elk album wel twee of drie van dit soort nummers opnam. In 1989 brachten ze zelfs een hele cd met drugsballades uit, *Corridos prohibidos* (Verboden corridos) geheten, een titel die appelleert aan de zoetheid van de verboden vruchten. De 'Tigres' gelden als de meest populaire vertolkers van de *narcocorridos*, direct gevolgd door 'Los Tucanes de Tijuana', met in hun kielzog nog honderden andere groepen en solisten met schilderachtige namen als 'Grupo Exterminador', 'La Mafia', 'El Poder del Norte', 'Los Huracanes del Norte', 'El Puma de Sinaloa' enzovoort.

Dit is allesbehalve een marginaal fenomeen. De 'Tigres' hebben al dertig albums gemaakt, ze traden op in veertien films, zijn zeven jaar achtereenvolgend voor een Grammy genomineerd (en hebben er eentje gewonnen, maar niet voor een lied over drugs), behaalden 130 platinaplaten en treden meestal op voor een publiek van 30-70.000 mensen. In populariteit en verkoop scoren ze in Californië zelfs hoger dan Engelstalige bands. Hun faam strekt zich uit tot heel Mexico en Centraal-Amerika. In augustus 1998 is in Chicago, waar een grote Mexicaanse gemeenschap woont, een straat naar hen vernoemd, is er een speciale 'dag van de Tigres' ingesteld en aan de Universiteit van Californië in Los Angeles bestaat zelfs een 'Tigres del Norte-Stichting' waar men onderzoek verricht naar volksmuziek. De stichting is opgericht ten dele dankzij een schenking van een half miljoen dollar door de 'Tigres' zelf.

De musicoloog Elijah Wald beschrijft hoe allerlei pogingen zijn ondernomen om de *narcocorridos* te verbieden. Zo was het in 2001 in verschillende deelstaten van Mexico verboden de liederen op de radio te draaien. Toch blijven de cd's en cassettes overal te koop en vooral in het noorden van het land kan men naar Noord-Amerikaanse stations luisteren die dit soort muziek geen strobreed in de weg leggen. Los Angeles kan zelfs het centrum van de *narcocorridos* worden genoemd.

Hoe meer verbodsbepalingen, hoe groter de populariteit, stelt Wald aan de hand van gebeurtenissen in 1993 in Sinaloa, de deelstaat waar de grote capo's van de drugshandel en de belangrijkste vertolkers van de *narcocorridos* vandaan komen. De aanvankelijk succesvolle campagne in dat jaar tegen 'de verderfelijke muziek die misdaden goedpraat en met zijn brute boodschap de cultuur van het geweld en de dood stimuleert' - zoals een krant uit de staat het noemde - had aanvankelijk succes, maar strandde vier jaar later, toen op de radiostations in Sinaloa vrijwel alleen nog maar *narcocorridos* waren te horen, terwijl de platenwinkels bijna niets anders in voorraad hadden.

Critici vinden dat de teksten de drugshandel legitimeren en de narco's tot helden maken. Vele *corridos*, zo zeggen ze, lijken in opdracht van de handelaren te zijn geschreven. Daarin hebben ze deels gelijk, zoals blijkt uit enkele van de interviews die Wald voerde met de belangrijkste tekstschrijvers. Critici wijzen ook op de hoezen van deze Mexicaanse variant van de zogenaamde gangsta-rap, waarop de zangers pronken met pistolen, geweren en mitrailleurs, en op het feit dat verschillende zangers hebben opgetreden tijdens privé-parties van de capo's. De 'Tucanes de Tijuana' krijgen de meeste kritiek te verduren; vaak wordt gesuggereerd dat deze groep in dienst staat van het kartel van Tijuana, van de gebroeders Arellano Félix. Mario Quintero, leider en componist van de groep, lijkt de capo's gelijk te

geven. Hij steekt zijn bewondering voor de narco's niet onder stoelen of banken: 'Iedereen bekritiseert hen, maar ze houden geen rekening met hun edelmoedigheid, hun vrijgevigheid. Wij respecteren deze mensen, wij bewonderen ze... Deze mensen helpen. Félix liet scholen bouwen, liet in enkele dorpen elektriciteit aanleggen. Hij deed meer dan de regering. En neem El Cochiloco, dat was een ware weldoener.'

Aanvankelijk bezingen de ballades fictieve personages en gebeurtenissen, maar vanaf 1980 doen reële figuren hun intrede. Deze ontwikkeling wordt sterker vanaf 1985, als de Mexicaanse kartels langzaam de macht in de internationale drugshandel overnemen van de Colombianen. Deze machtsovername kon plaatsvinden als gevolg van de Noord-Amerikaanse 'War on Drugs': door de verscherpte controle op de aanvoerroute naar Florida via het Caraïbisch gebied werden de Colombianen gedwongen andere routes te zoeken. Die vonden ze in Mexico. Dat land bood de Colombianen vele voordelen, namelijk een lange, poreuze grens met de VS van 3200 kilometer, de drukste grensovergangen ter wereld en een lange ervaring op smokkelgebied, vooral in de deelstaat Sinaloa. De socioloog Luis Astorga legde het al enkele jaren terug uit in zijn studie *Mitología del 'narcotraficante' en México*. Bij hem lees je onder andere dat de Mexicanen aanvankelijk door de Colombianen per kilo werden betaald. Maar al snel eisten de Mexicaanse kartels betaling in natura, waardoor ze ook een distributieapparaat in de VS konden ontwikkelen, waarbij ze dankbaar gebruikmaakten van het feit dat in de VS dertig miljoen mensen van Mexicaanse afkomst wonen, waaronder de Mexicaanse maffia ('La M'), en familie en vrienden van de leden van de kartels.

Vooraf tijdens het presidentschap van Carlos Salinas (1988-1994) nam de drugshandel een enorme vlucht. Letterlijk, zoals blijkt uit het voorbeeld van de in de *narcocorridos* veelbezongen Amado Carrillo, de chef van het kartel van Ciudad Juárez, die de 'Heer der Hemelen' genoemd werd omdat hij met Boeings 727 en Caravelles de drugs uit Colombia aanvoerde. Volgens schattingen van de Amerikaanse overheid leverde hij het grootste deel van de tweehonderd ton cocaïne die de VS jaarlijks consumeren en vergaarde hij een persoonlijk fortuin van 25 miljard dollar. Hij is niet meer te pakken, want volgens de Mexicaanse autoriteiten overleed Carrillo in 1997 tijdens een operatie van plastische chirurgie en liposuctie. Vlak voor zijn mysterieuze dood bood hij de regering aan, in ruil voor vrijwaring van straf, de gehele buitenlandse schuld van Mexico te betalen. Daarvoor werd deze 'Heer der Hemelen' in eigen land ongemoeid gelaten, temeer omdat het hoofd van de Mexicaanse pendant van de Amerikaanse drugsbestrijdingsdienst DEA, generaal Gutiérrez Rebollo, op zijn loonlijst stond. Deze generaal, met een uitstekende staat van dienst en voor zijn inspanningen in de 'War on Drugs' aanvankelijk uitvoerig geprezen door het toenmalige hoofd van de DEA, generaal McCaffrey, bleek zich slechts te hebben ingezet voor de vernietiging van concurrerende kartels. De 'Tigres' bezingen hem in het lied *El general*.

Het contrast tussen de corrupte en laffe autoriteiten en de narco's is groot: de laatsten zijn moedig, trouw, intelligent, macho en vrijgevig; 'gerespecteerd' is het adjectief dat in de *corridos* wordt gebruikt. Ze worden vooral met vechthanen vergeleken, maar ook met leeuwen, tijgers, panters en adelaars. Verder zijn ze in de liederen zeer vrijgevig: ze helpen hun vrienden, ze helpen de armen, ze helpen hun gemeenschap. En bovendien helpen ze hun land. Hun patriottisme toont zich in alles het tegenovergestelde van dat van hun noorderburen. Wellicht mede daarom is die er alles aan gelegen de drugsoorlog tegen de zuiderburen voort te zetten.

Klaas Wellinga is als universitair docent verbonden aan het Instituut Vreemde Talen, afdeling Spaans, van de Universiteit Utrecht.

Besproken boeken:

Narcocorrido: A Journey into the Music of Drugs, Guns, and Guerrillas door **Elijah Wald**. Uitgeverij Rayo/HarperCollins Publishing. New York 2002.